

Лошицький М.В., доктор юридичних наук, професор

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ЗАСАДИ РЕАЛІЗАЦІЇ
ПОЛІЦЕЙСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
В УМОВАХ РЕФОРМУВАННЯ ПРАВООХОРОННОЇ
СИСТЕМИ УКРАЇНИ

Одна з головних функцій держави є охорона громадського порядку. Ця функція входить в коло публічних відносин, відносин між владою та громадянином. Тобто, народ (громадяни) делегували певні природні функції влади державі, як наслідок очікує від влади забезпечення власної безпеки. Безпеки, яка унеможливує будь-яке порушення прав громадян і осіб які перебувають під захистом держави.

Для створення таких комфортних, правильних, відповідних правовим постулатам, умов існування суспільства в цілому і кожного громадянина зокрема, держава, її інститути, органи та представники повинні здійснювати ряд комплексних дій, які традиційно мають назву охорона громадського порядку.

Сучасні тенденції розвитку України дають можливість говорити про те, що сьогодні відбувається реформування політичних, соціальних, економічних та організаційних основ суспільного і державного життя. Ці процеси так чи інакше впливають на стан відносин у суспільстві, оскільки перехідний період завжди пов'язаний з відсутністю соціальної стабільності, загостренням соціальних конфліктів та погіршенням кримінальної обстановки. За таких обставин важливого значення набуває здатність держави підтримати громадський порядок і забезпечити верховенство закону, що є однією з передумов зміцнення громадянського миру та злагоди. Специфіка реалізації цієї функції полягає в необхідності дотримання балансу між обов'язком держави захистити суспільні інтереси та необхідністю захисту основоположних прав і свобод людини та громадянина, що визнаються найвищими соціальними цінностями. Ураховуючи норми ст. 92, 116 Конституції України, забезпечення громадського порядку виступає як мета діяльності держави. В той же час можемо наголосити, що її зміст в чинному законодавстві чітко не виокремлено, а самі правовідносини і право регулювання закріплені у низці нормативних актів.

Як показують соціологічні дослідження Інституту соціології Національної академії наук України, рівень довіри громадян до міліції у 2013 році складав 3-5 %, а після подій Євромайдану, цей показник упав до 0,8 %. Причиною цього стали системні недоліки в діяльності ОВС, дублювання функцій різних підрозділів у МВС, неефективна система прийняття управлінських рішень, що не дозволяє впливати на криміногенну ситуацію, яка склалася в країні. Як наслідок, лише тільки протягом 2013 року МВС отримало близько 195 тис. звернень громадян стосовно неправомірних дій правоохоронців - у середньому по одній скарзі на кожного атестованого працівника ОВС.

Все це вимагає докорінної зміни принципів діяльності всієї системи Міністерства внутрішніх справ України. Європейська інтеграція України зобов'язує нашу державу забезпечити ефективне функціонування інститутів, які гарантуватимуть верховенство права, додержання прав і свобод людини і громадянина, їх ефективний захист. Одним із таких завдань є утворення Міністерства внутрішніх справ як цивільного органу європейського зразка.

З цією метою Кабінет Міністрів України 22 жовтня 2014 року затвердив Стратегію розвитку органів внутрішніх справ України та Концепцію першочергових заходів реформування системи Міністерства внутрішніх справ. Реформа Міністерства покликана відкинути все непотрібне, а також взяти все найкорисливіше для МВС. Реалізацію положень Концепції передбачається досягти шляхом імплементації передового досвіду європейських країн, переходу від каральних до сервісних функцій і забезпечення керованості й єдності системи.

Приймаючи вищенаведені стратегічні документи Уряд країни та МВС України визначили мету їх реалізації, якою є перетворення МВС на правоохоронне багатопрофільне цивільне відомство європейського зразка. Реалізація положень вищенаведених стратегічних документів дозволить сформувати функціональну та ефективну систему органів внутрішніх справ європейського типу, якісно вдосконалити правоохоронну діяльність, підвищити ефективність та своєчасність реагування на сучасні виклики та загрози.

Поліція це невід'ємна частина будь-якої держави, яка відіграє головну роль у забезпеченні внутрішньої безпеки країни. У кожного народу, який створив свою державність, неминуче виникає потреба в особливій організації, метою існування якої є боротьба із правопорушеннями та охорона громадського порядку.

Еволюційний розвиток держави обумовив виокремлення поліцейського аспекту її діяльності, що спричинено прагненням до упорядкування суспільних відносин з метою забезпечення правопорядку та безпеки громадян, створення належних умов для реалізації кожним з них суб'єктивних прав і свобод.

Одним із найважливіших завдань держави донині залишається розбудова сучасної ефективної поліцейської системи, суб'єкти якої наділені повноваженнями застосування легітимного примусу при охороні суспільного блага та протидії існуючим загрозам (небезпекам).

Сьогодні орієнтація на потреби населення у правоохоронній сфері лежить в основі функції постановки цілей поліцейської організації. Цільова установка на задоволення потреб населення дозволяє наповнити конкретним змістом абстрактні цілі поліцейських організацій, закріплені у чинному законодавстві (наприклад, захист життя, здоров'я, прав і свобод

особистості, власності, інтересів суспільства і держави від злочинних посягань), деталізувати їх до рівня безпосередньо вирішуваних завдань, чітко визначити пріоритети, напрямки, стратегії поліцейської діяльності.

Реформування зв'язується з розвитком правового забезпечення поліцейської діяльності, переважаючою тенденцією до децентралізації управління, класичною побудовою організації.

Головним завданням служб МВС України, покликаних забезпечувати охорону громадського порядку і громадську безпеку є забезпечення внутрішнього правопорядку в державі, яке передбачає виконання таких функцій:

- попередження, виявлення, припинення злочинів та інших правопорушень, встановлення та затримання осіб, які їх вчинили;

- визначення тактики і стратегії забезпечення

громадського порядку;

- профілактика правопорушень;

- нагляд за дотриманням громадянами та посадовими особами підприємств, установ і організацій, незалежно від форм власності, чинного законодавства, та нагляд за особами з антисоціальною поведінкою.

Ефективність діяльності з охорони громадського порядку нерозривно пов'язана з необхідністю чітко налагодженої організації роботи всіх її апаратів і підрозділів, що базується на науковій основі. Організація громадського порядку є здійсненням комплексу управлінських функцій, спрямованих на забезпечення ефективної, узгодженої і цілеспрямованої діяльності апаратів і підрозділів поліції по безпосередній охороні правопорядку і боротьбі із злочинністю. Організація громадського порядку як особливий вид діяльності знаходиться у тісному зв'язку з тактикою громадського порядку, тобто застосуванням силами служби охорони громадського порядку заснованих на законі, вироблених наукою і практикою найбільш доцільних форм і методів своєчасного попередження і припинення правопорушень, впливу на осіб, що їх скоїли, надійного захисту державних, суспільних і особистих інтересів громадян від злочинних посягань і інших антигромадських дій. При цьому організація громадського порядку по відношенню до тактики займає провідне положення, оскільки визначає завдання,

принципи і основні напрями розвитку останньої. У свою чергу тактика громадського порядку також робить певний вплив на його організацію.

Таким чином, слід констатувати, що поліцейська діяльність держави з'явилась із необхідності постійно охороняти громадський порядок. Про цей порядок держава повинна постійно піклуватися під загрозою втрати свого авторитету в очах населення і, навіть, під загрозою власної смерті.